

Sen Terörist Olamazsın

Zuhal Yeniçeri

zuyen@baskent.edu.tr

Eleştirel - Yaratıcı Düşünme ve Davranış Araştırmaları Laboratuvarı

Gelin kalabalık bir caddede yol boyunca yürüelim ve yürürken de sağımızdan solumuzdan geçen, çevremizde dolaşan insanları şöyle bir inceleyelim. Aslında hiçbir fikir sahibi olmadığımız bu insanlar hakkında, sadece tek bir anlık görüntüye bakarak pek çok fikir üretebiliriz. Şık bir pantolon - ceket takım giymiş bakımlı bir kadın, kesinlikle iş kadını olmalıdır; ya da son model pahalı bir jiple kırmızı ışıkta bekleyen adam kesin çok zengindir ve büyük olasılıkla karısını da aldatıyordur. Karşı kaldırımdan geçen salaş giyimli lise öğrencilerine ne demeli? Kızların etekleri kısa, saçları ise yanlarındaki erkek öğrencilerden daha da kısa. Erkeklerin ise gömleklerinin bir tarafı pantolonlarının dışına çıkmış, jöleli dik saçlarıyla küçük dağları onlar yaratmış. Günümüzün gençliği işte, umurlarında mı hayat şartları, ekonomi, seçimler vs. Şimdi yanı başımızdan geçen başörtülü kadın ise oldukça muhafazakar, kocasının lafından çıkmaz, çocuklarını geceleri dışarı salmaz, birçok yönden bastırılmıştır. Az ilerideki otobüs durağında bekleyen Fenerbahçe bereli ve kaşkollü genç taraftar ise holiganizmin içinde kavrulup gitmektedir. Galibiyetle sonuçlanan maçlardan sonra patlayan silahlar onun eseri. Köşedeki pasajın önünde sigaralarını tüttüren uzun saçlı, siyahlar giymiş, kulaklarını ve burunlarını deldirmiş satanist gençlerin beyinlerini metal ve hard rock müzik bulandırmış olmalı.

Her insan, geçmiş yaşantılar, deneyimler ve gözlemlerle oluşan ve içerisinde bulunan toplumun kültür yapısıyla özdeşleşerek artık genel geçer hale gelmiş birtakım kalıp yargıları (stereotypes) benimser. Bu kalıp yargılar gündelik yaşamda oldukça işlevseldir. Görüntüsüyle belirli ipuçları veren kişiler hemen bir kategoriye girebilir ve sonuç olarak onlar hakkında uzun uzun düşünüp analizler yapılmasına ve zaman harcanmasına gerek kalmaz. Böylelikle tanımadığımız insanlar bizim için belirsiz olmaktan çıkarlar ve biz de davranışlarımızı rahatlıkla şekillendirebiliriz.

Ancak söz konusu bu yargıların elbette ki doğuracağı olumsuz sonuçlar vardır. Her birey kendi içinde tutarlı bir bütündür, onu o yapan sadece fiziksel görüntüsü değil; düşünceleri, deneyimleri, yaşantıları ve duygularıdır. Dolayısıyla sadece ilk bakışta kendi bireysel algımızın seçiciliği ile dikkat ettiğimiz özelliklere dayanarak insanlar hakkında doğru yargılara ulaşamayız. Bu, komik olaylara yol açabileceği gibi aynı zamanda tehlikeli durumlara da neden olabilir.

Özellikle 11 Eylül olaylarından sonra dünya gündeminin ve geçtiğimiz Kasım ayında beş gün içerisinde İstanbul'da meydana gelen patlamalardan sonra Türkiye gündeminin belki de ilk sırasında

“Terör ve Terörizm” yer aldı. Görsel ve yazılı basında, akademik çevrelerde, iş yerlerinde, evlerde ve birçok ortamda terör konuşulmasının ve bu kadar görsel uyarının ardından, insanlarda birtakım yargıların oluşması elbette şaşırtıcı değil.

Türkiye'nin pek çok yerinde ve özellikle de Ankara, İstanbul gibi metropollerde güvenlik önlemlerinin olabildiğince artırıldığını görüyoruz. Resmi bina, okul, iş yeri, toplu taşıma araçları, alışveriş merkezi gibi kalabalık ortamlara girişlerde insanlar, ellerinde dedektörlerle dolaşan güvenlik görevlileri tarafından kontrol ediliyor. Peki aranan ne ya da aranan(lar) kim? Kirli sakallı, esmer, orta boylu, kötü giyimli erkekler mi?

Söz konusu özelliklere sahip bir kişinin esmer olmasının nedeni genetik yapısıyla ilgilidir. Yüzündeki sakalların sebebi ise, o gün sabah evden çıkmadan tıraş olmaya üşenmesi ya da tamamen kişisel beğenileri olabilir. Sadece sakallı ve erkek olmaları nedeniyle bazı insanlar daha sık ve dikkatli aranırken; bunun aksine, pahalı arabalara binen, arabasının ön camında bir üniversitenin amblemini taşıyan, görece daha fazla öz bakıma sahip ve düzgün Türkçe kullanan insanların ise daha yüzeysel kontrol edildiklerine de tanık oldum. Bu standart dışı uygulamanın temelinde “Sen terörist olamazsın!” kalıp yargısı yatmaktadır.

Tüm bunların yanısıra, eğer terörist eylemleri planlayanlar ve uygulayanlar bu kalıp yargıların farkındaysa, buna göre tedbir alıp amaçlarına rahatlıkla ulaşabilirler. Türkiye'de geçmişte de çeşitli olayların ardından terörle ilgili benzer kalıp yargıların ifade edildiğini gördük. Çeşitli terör örgütlerinin hücre evlerine güvenlik güçlerince yapılan baskınlardan sonra, evli çift imajı çizen teröristler için komşularının “Kendi hallerinde karı kocaydılar, terörist çıktılar”, “Kırk yıl düşünsem aklıma gelmezdi” gibi tepkileri, bu kalıp yargı ifadelerine güzel bir örnektir.

Oysa sakallı sakalsız, evli ya da bekar, esmer veya sarışın farketmez; herkes terörist olabilir ya da hiç kimse terörist değildir.